

Zirkuli Péter

Noktürn

Zirkuli Péter egyetemre Kolozsváron, Eötvös-kollégistaként Budapesten, majd Párizsban (a Sorbonne ún. doktorátus-előkészítő évfolyamára) járt. Dolgozott könyvkiadóként (Helikon, jelenleg: L'Harmattan, Párizs), újságíróként (Szabad Európa Rádió, párizsi tudósító, jelenleg: Figyelő, Könyvszemle). Összehasonlító irodalomból, majd irodalomtudományból doktorált (PhD), több egyetem, ill. kutatóintézet munkatársa volt (Bukarest, Budapest /ELTE, MTA/, Párizs /Inalco, Paris 8, EHESS/, Bordeaux, Lyon; jelenleg: ELTE, Budapest, CNRS, Párizs). 1986 óta Franciaországban él. Néhány éve franciául is ír.

Könyvei: *A kép ketrecéből*. Versek. Szépirodalmi, 1981. Freud: *Álomfejtés*. Sajtó alá rend., szerk. Helikon, 1985. (Több új kiad.) *Találkozások*. Vázlatok, esszék, tanulmányok a román irodalomról. Gondolat, 1988. *A fényes pillanat*. Versek. Szépirodalmi, 1988. (Portugál fordítás: Nuno Júdice, Quetzal Editores, 1997.) *Izgalmas ország*. Esszék és más tudósítások Párizsból. Kráter, 1991. (Munkatársként:) *Lettres européennes. Histoire de la littérature européenne*. Hachette, 1992. (Holland fordítás: 1995. Új, átdolg. kiadás: De Boeck, 2008.) *Mély álmában máskor*. Prózavers. Magvető, 1992. *Költészet*. Versek. Orpheusz, 1998. *Ujjnyomat egy deszkafalon*. Esszék és tanulmányok a magyar irodalomról. Seneca, 1999. „veled-egy lángban ellobog”. Válogatott műfordítások 1. Orpheusz, 2000. (Munkatársként:) *Frontières et passages. Etudes contrastives*. P. Lang, 2002. *Esszé a költészetéről, vagyis rólunk magunkról: költészet és hatalom*. Orpheusz, 2005. (Francia fordítás, a szerző közreműködésével: Joëlle Duffeuilly, megj. előtt.) *A hóbort és a norma*. Esszék. Irodalmi Jelen Könyvek, 2006. *Válogatott versek*. AB-Art – Orpheusz, 2007.

(Megjelenés előtt: „A történelem réműlete”. *Poétika és vallásantropológia*. Tanulmány Eliadéről. AB-Art–Orpheusz. /Részleges román fordítás, a szerző közreműködésével: Judit Molnar, Caietele Eliade, 2005./; *Egy átmenet krónikája*. Párizs, 1989–1994. Politikai írások. Kriterion–Mapkút–Új Mandátum.)

Az itt közölt részlet a *Noktürn, avagy A sánta ördög visszatér* című kisregény hetedik, utolsó fejezete.

Házam, vagyis a belvárosi bérház elé érve, bíbelődnöm kellett a zárral. Az ódon és pántos fakapu viseltes volt szintén. Éjszakára, a mindig helyett gyakran, ráfordították a kulcsot. A természetes kulcs ilyenkor aztán sokáig kattogott, mígnem sikerült pattintania egyet az öreg zár nyelvéen, hogy be-

taszítható legyen a kapu egyik szárnya. Némelyek nem is bajlódtak vele, hanem egyszerűen vállal nekifeszültek, és így nyomták be mindkét szárnyat egyszerre. Az időnek segítettek ilyen módon. Elérték együtt, hogy bekulcsoltan is félig nyitva volt ez a kapu. De annyira csak, hogy vesződni

kelljen igazi nyitásával. Míg ezt tettem, Sánta a járdaszélen téblábolt. Lelépett róla, majd vissza föl, le, föl, és dúdolgatott. Az ideúton is elbolondozott már ugyanígy. Úgy lépett aprózva, hogy a talpa csupán villanásra éri az utca kövéhez. Mintha újból és újból elrugaszkodott volna. Sietősen kissé. Bár igazából semmi közönyös sietség nem volt ebben. Csak követék egymást, villanásokként, a léptek. S a hajnali óra bódulatában játszódtott is néhol, mert fél utcahosszat léptette úgy magát, mint futárt, lovat, más sakkfigurát. Rá-rákezdett közben egy ócska dalra, dűnnyögte maga elé. A kihalt derengésben hangosabb volt így is, mint különben. Figurázó sarok-pengetése is visszhangot vert, ahogy helyben trappolva lefékezett szinte egy kávé automata előtt, melytől kértünk némi aprópénzért híg kakaót és zsömlét. Prüszköltünk a kakaó ízétől, a zsömlét pedig elfeleztük. Nyúlós volt a péksütemény nagyon, nem kettőbe törtük, hanem húztuk kétfelé, s eltéptük valahogy. Faltunk belőle, röhincselünk, akaratlan lármát csaptunk. Egy téren volt ez, üres és tágas téren, mely ekkor közrefogott, s ahol csak egyetlen emberpár bóklászott a túlsó félen. Kabát volt rajtuk a nyári virradatban is, annak ujját feltúrve nyúltak könyékig a szeméttartóba a járdaszélen. Értékes leletnek mondott valamit a brünnnyögő férfi, tagadta ezt a társa, ki hangjából ítélve női személy lehetett.

Hogy kapum zárját kinyitottam végre, s beljebb kerültünk, Sánta majdnem úgy meredt rá a kukásvödörökre, mint az az emberpár. A lépcsőház felkattintott fényében egy golyónyom mélyedésére révedt rá jobban, fejmagasságban. Ujját belé helyezte, méregette, s egész időzése alatt ez az egyetlen nyom volt különben, amit ily

módon érintett Sánta, akárha azonosítaná. Közben arrább lökött lábával valamicskét a túlcordult szemétből a vödörök mellett. Cím volt festve rájuk, ezekre a kukásvödörökre, mint amelyek itt laknak, utcanév és házszám, talán hogy el ne lopják őket. Kikerülésük után vághattunk neki a lépcsőknek, hogy visszajussunk tágas és lakályos otthonomba, vagyis legállandóbb szálláshelyemre, melyben többnyire azért tartózkodom, hogy benne munkával pénzt keressek, s így biztosítsam a lehetőségét annak, hogy benne tartózkodhassam. Igaz, aludni, vendéget látni, családdal bajmóldni szintén lehet benne.

Meg a cserregő telefon kagylóját fölkapni, mint most is, ahogy orosz-lános huzatú karszékembe huppan-tam. Barátném csöngetett föl abból a tóparti nyaralóból. Fürdeni mentek a többiek, újságolta, egyedül van a házban, ahogy beszél, rálát a tóra, melybe a kompánia épp belegázolt, de ő úgy érezte, kedvére inkább az volna, ha engem hív föl, például megköszönni készséges kíséretemet, ezt a fedőakciót, amelyre különben nem lesz talán szükség többé, mert olyan méltatlannak érzi mindazt, ami vele történik, hogy legszívesebben a gázcsapra hajolna, ereit fölmetszené, a nyaraló mögött el-eldüböngő vonat elé dobna magát, vagy Sántához szólna néhány szót, nem is tudja, minden- esetre ne adjam át vendégemnek a kagylót, ne is említsem, amit tőle hallok, csak kiejteni akarta, fennhangon fogalmazni, ami fejét megjárta, s nem volt kihez fordulnia hirtelenében, én pedig mindig is megértettem őt, úgy érzi, úgy hiszi. Mondta ezeket s még más egyebeket barátném, aki akkor még nem vált kis időre barátnőmmé, de akit ebben a soká halogatott döntésben, hogy tudniillik alapjában hű-

séges lényemet újabb zátonyra vigye, azaz, mint suttofta abban a későbbi időpontban, megajándékozzon magával, odaajándékozza magát nekem, vagyis, legyünk tárgyilagosa, nekem is, befolyásolt erősen, amint elárulta, az a házi multság és vendégem vendégeskedése ott, mert utóbb azt, vagy azt is föl tudtam idézni benne, a fölkarvaró és pezsdítő érzést, amit Sánta gesztusai ébresztettek, mivel, amiként azt csak emlékekbe öltözött karcsúságával együtt föltárta előttem, összeakadt egy csoda folytán, mihelyt telefonálás után szerencsés autóstoppal a városba visszaloholt, s akinek azon a futó, véletlen és sajnos valóban páratlan találkán ördögi, így mondta barátnóm, nem másíthatom meg, ördögi volt az ügyessége, megbabonázta őt valósággal. Bebizonyosodott így, hogy érzése, ami a telefonhoz vitte a hajnalban, nem csalta meg most sem, nem tévedett, amikor nekem felbolydultságáról beszélt, igazi bővöletről.

Amíg barátném s majd nemsoká barátnóm erről szólt hozzám a dróton át, vendégem lassú bolygással bejárta ismét a lakást, megtorpant újból a könyvek előtt, fehér cédulát emelt föl asztalomról, majd intett, hogy inna egy korty vizet, kimegy ezért a konyhába. Soká nem tért vissza onnan, s ahogy a csapongást hallgattam, tudtam biztosan, hogy tárul ott eléje a számomra ismerős látvány, a konyhaablakból a lichthof. Spekuláns eleink úgy mesterkedtek, hogy a belváros telkeire minél több ház kerüljön, konyha, fürdőszoba, kisebb szoba ablaka ezért egy szűk négyszögre nyílt, s ez a sötét és több emelet mély csőszerűség volt a világosság belső udvara, átlátással fürdőszobából a konyhába és viszont, meg más lakások ugyanilyen helyiségeibe, amelyek szintén e felé a tégely felé fordították ablakaikat.

Egyikük keretében még fiatal párra pillanthatott Sánta. Óvatlanságból vagy már nemtörődömségből nem húzták be rendszerint a függönyt. Szóltak egymáshoz, azt tapasztalhatta. Folyamatosan, taglejtésekkel kísérvé, amit mondtak. Nem hallhatta, nyilván, hogy mit is, és találgathatta csak, hogy most kezdik a napot, korán, munkába készülődőben, vagy még tegnap este, azelőtt talán, régebben egyszer, kezdtek el szóváltást, melynek végére érni nem tudnak. Forognak csupán egymás körül, olykor egymásnak csapódva, szüntelen körben s ezért végeláthatatlanul. A világosság udvarának csövén át kémelve, Sánta hol eltalálta, hol nem, hogy miről is folyhat a beszéd a férfi és a nő között, a melegben is zárt ablak mögött. Talán nem akarták, hogy az a házközi cső fölerősítse a gondjaikat. Mert azokat hánytorgathatták vélhetően. Éppen fölpattant a férfi, mint annyiszor már, és le s föl járkált a szűkös szobában. Három jobbra, három balra, számolhatta meg vendégem. Nem megoldás, úgy rémlik, ez sem. Pedig a férfi azt kereshette szintén. Mind gyorsabban lépdelt, szája, keze mind gyorsabban járt. Papírokat rántott elő egy fiókból, beléjük túrt, néhányat, szokása szerint, egy asztalra dobott. Megállt mellettük, fölébük hajolt, majd folytatta a járkálást, már pörgést inkább, mert annyira felgyorsulva. Megtorpant egyszerre, valamilyen fekvőhely szélénél. Ott toporgott, s végül széttárta a karját. A nő hallgatta egy ideig, majd közbe-közbeszólt, később ő is rákezdte. Vagyis egy időben mozgatták az ajkukat. Mikor a férfi megállt, abbahagyta ő is. Karját ő nem fölemelte, hanem leejtve hagyta. Vendégemnek háttal lévén, nem lehetett kivenni, csinál-e valamit, vagy csak áll, áll, a vállát is

majdnem karja után ejtve. Lendített mégis a karján, oldalt is fordult, és vendégem láthatta, hogy a férfinak a közepébe markol. Lemeztelenítette a törzset, és az újra megmarkolt helyet úgy tartotta, mintha csimpaszkodna belé, mintha belé kapaszkodna. Ujjait siklatta ezen a kapaszkodón, majd ráhajolt, akárha ahhoz akarna beszélni most már, semmi máshoz. A fekvőhely szélére ültette a férfit, maga elé, és úgy fordult ismét, hogy vendégemnek egy női hát mutatta magát, megcsupaszodva, meg a ringó haj, mely eltakarta a férfi arcát, ahogy a hangtalanságban átadta annak is a kibomló ütemet, valóban lovagolva, mint aki elvágatna legszívesebben, bárhová.

Ahogy a messzi hang elcsitult végül telefonomban, már csak a fehér cédulát találtam asztalomon, mindenféle széthajtogatott könyv, papiros tetején, s rajta néhány sort. „Őrizd meg talán inkognitódat. De bemutatkozásakor mondd mindig ugyanazt a nevet. Ez nem tanács, csak nem akartam köszönés nélkül elmenni. Majd még jelentkezem. (Esetleg.) Holnapra kedvesednek, ismeretlenül is, kézcsókom.” (Olvashatatlan aláírás, írják ilyenkor okiratok másolatára.)

Kopár tud lenni nagyon a derengésben egy ilyen lakás, ahol úgy halogattam még keveset az elalvást, a mindennapos agyvérszegénységet, mintha nem is a mindennaposra, hanem a véglegesre volnék kénytelen készülni. Amiként persze vagyok is kénytelen. Őrjáratot tartottam az until ismert zugokban, föllapoztam egy könyvet, arrább raktam már gondosan az ágy mellé tett karórámat, rábámultam egy szekrényajtó lapjára, s füleltem, behallatszik-e annak a makacs madárnak az ébredése, amelyik, vagy talán inkább aki, egy udvari ecetfán szokta kivárni, hogy este legyen

számomra is. De egyelőre csak valamelyik sötét és nyitott ablakú fürdőszobában csöpögött ütemesen a rossz vízcsap, bele az eldugult mosdókagyló meggyülemlett vizébe. Szándékosan ezt hallgattam egy darabig, s aztán már akaratlanul is ez visszhangzott a fülemben, oly kitartóan és tolokodóan, hogy valósággal elkábított, apró hangörvényként a félálomban, mely azt forgatta végig a fejemen, hogy eliramlott, elillant vendégem igazán ördögi vonása az lehetett mégis, hogy nem kecsegtetett boldog jövővel, nem traktált jó tanácsokkal, nem akart rávenni semmire, s egyáltalán nem voltak rendkívüli tervei. Elidőzött társaságomban, látogatóként, s ha már így adódott, hát szeretett volna bizonytalanságot tudni egyet-mást a helyről. Mint egy normális ember. Valósi-e valahová is az ember, ötlött még lankadó eszembe, de aztán elnyomta ezt is, velem együtt, az észrevétlen elalvás.

Másnap reggel napsütésre ébredtem, és hascsikarásra. Nyitva hagytam vagy felejtettem az ablakot, betűzött rajta a fény. S összeveszhetett bensőmben a későn korai konzerv-kakaó az előtte hörpintett borral. Tápászkodtam mogorván, s nem volt kedvem reggelizni. Úgy általában: nem volt kedvem. Ahogy vászonzakóm zsebébe nyúltam, kezembe akadt a fél zsömle maradéka. Szikkadtan morzsálódott, ahogy törtem belőle. Tárgyi emlék s bizonyíték ezek a morzsák voltak erről a látogatásról. Az ördögéről, ha ugyan ő volt, s nem lázas képzeletem teremtménye csupán. Hisz ami fontos, azt csak képzeled, mondta csácsogó barátóm, barátnőm a hajnali órán, ahogy ecsetelte mindazt, mit vendégem vele óhatatlanul képzelgetett. Lett volna még Sántának az asztalon, papírkupacon hagyott cédulája is,

ha el nem keveredik már első mozdulataim nyomán egyéb papirosaim közé. Majd előkerül talán. Forgattam tovább addig is a fél zsömlét, jövendő reggelimet. Kenyeret, azt nem vett senki ebben a házban, néztem magamra szemrehányóan. A magányos ébredésnek hátránya ez. Hogy nincs, akinek szemére lobbanthatnánk bármit is. A nyűgösségnek válunk ekként forrásává és céltáblájává.

Kialvatlan voltam, mondanom se kell. Ez egy szép, hosszú és keserves nap lesz, szóltam magamhoz. A mai még az lesz. Az asztalon, kanapén ott heverték szanaszét és változatlanul a tempós feldolgozásra váró oldalak. Fanyar íze volt teámnak, s ahogy szürcsöltem, annyit kábán is tudtam, hogy munkához kell látnom mielőbb. S hogy fogok közben, mint vendégem mondta, várakozni.

E számunk szerzői

- Balázs Géza** (1959) – nyelvész, néprajzkutató, egyetemi tanár, Budapest
- Benedek Szabolcs** (1973) – prózaíró, Budapest
- Bereti Gábor** (1948) – közíró, költő, Miskolc
- Bertha Zoltán** (1955) – esszéista, kritikus, irodalomtörténész, Debrecen
- Csíki András** (1980) – közgazdász, Debrecen
- Csillaghy András** (1940) – udinei nyelvészprofesszor, Velence (Olaszország)/Bókaháza
- Erdélyi Tea** (1974) – szociológus, Esztergom
- Horváth Bernadett** (1992) – gimnazista, Kisbér
- Hubay Miklós** (1918) – író, drámaíró, esszéista, Budapest
- Koch Imre** (1954) – bormíves, Székesfehérvár
- Kő-Szabó Imre** (1936) – író, újságíró, igazgatásszervező, Vác
- Kutas József** (1963) – tanár, Budapest
- Lászlóffy Csaba** (1939) – író, költő, drámaíró, esszéista, Kolozsvár (Románia)
- Lukáts János** (1943) – irodalomtörténész, író, Budapest
- Madár János** (1948) – költő, Nyíregyháza
- Magyar Márton** (1958) – festőművész, adjunktus, Szentendre
- Mátyus Aliz** (1948) – író, szociológus, szerkesztő, Budapest
- Molnár Miklós** (1946) – író, költő, publicista, Hódmezővásárhely
- Móra Regina** (1977) – magyartanár, Szabadka (Szerbia)
- Nagy Koppány Zsolt** (1978) – író, Budapest
- Nagy Zopán** (1973) – fotográfus, költő, Budapest
- Németh István Péter** (1960) – könyvtáros, költő, irodalomtörténész, Tapolca
- Nyerges Gábor** (1989) – költő, egyetemi hallgató, Budapest
- Orosz István** (1950) – író, Szentendre
- Szabó Palócz Attila** (1971) – újságíró, Budapest
- Szepes Erika** (1946) – irodalomtörténész, író, Budapest
- Várad Ábel** (1979) – egyetemi hallgató, Budapest
- Vasadi Péter** (1926) – író, költő, esszéista, Budapest
- Véghelyi Balázs** (1983) – egyetemi hallgató, Százhalombatta
- Wehner Tibor** (1948) – író, művészettörténész, Budapest
- Weiner Sennyei Tibor** (1981) – költő, alkímista, szerkesztő, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest
- Zirkuli Péter** (1948) – író, költő, műfordító, Budapest